

Δημήτριος: ο εύτολμος σημαιοφόρος της μάχης στο Μανιάκι (1825)

Του Ευάγγελου Γριβάκου, Αντιστρατήγου ε.α.- Νομικού

Στις 11 Φεβρουαρίου 1825, ο **Ιμπραήμ Πασάς**, γιος του Βαλή της Αιγύπτου Μωχάμεντ Άλυ, με εκπαιδευμένο τακτικό στρατό και Επιτελείο επανδρωμένο από Ευρωπαίους Αξιωματικούς των ναπολεοντείων πολέμων, αποβιβάσθηκε στην Μεθώνη και κατέλαβε το κάστρο της.

Σκοπός του ήταν η καταστολή της Επανάστασης στην Πελοπόννησο, κάτι που δεν είχε καταφέρει ο Σουλτάνος Μαχμούτ Β΄ με τον οποίον είχε επισυνάψει συμμαχία. Από την Μεθώνη, στις 7 Απριλίου, κινήθηκε βόρεια προς κατάληψη των κάστρων του Ναβαρίνου, της λουπής Μεσσηνίας και, επέκεινα, της Πελοποννήσου.

Στην Ελλάδα, ο δεύτερος εμφύλιος σπαραγμός απειλούσε την κατάρρευση της Επανάστασης. Η Κυβέρνηση Γ. Κουντουριώτη (1782-1858) αποφάσισε να αντιμετωπίσει τον Ιμπραήμ στο χωριό **Κρεμμύδι**, για να ανακόψει την πορεία του προς Κορώνη. Αλλά με ποιούς ηγέτες, αφού οι ικανότεροι εξ αυτών (Κολοκοτρώνης, Δεληγιανναίοι, Νοταραίοι, Θ. Γρίβας κλπ) ήταν φυλακισμένοι από την ίδια; Και σαν να μην έφθανε αυτό, έγινε και δεύτερο, ολέθριο σφάλμα. Εμπειροπόλεμοι Οπλαρχηγοί, όπως ο Καραϊσκάκης και ο Κ. Τζαβέλας, αγνοήθηκαν και η αρχιστρατηγία ανατέθηκε στον Υδραίο Πλοίαρχο Κυριάκο Σκούρτη, αδαή περί την διεξαγωγή χειρσαίων επιχειρήσεων. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, λοιπόν, η ήττα των Ελλήνων στο Κρεμμύδι δεν μπορούσε να είναι παρά συντριπτική. Περίπου 600 παλικάρια χάθηκαν και η απώλειά τους γρήγορα θα γίνει αισθητή στην κρίσιμη αυτή φάση του Αγώνα. Μετά το Κρεμμύδι, ο Ιμπραήμ θα καταλάβει την Σφακτηρία, το Παλαιόκαστρο και το Νεόκαστρο (Πύλο), γενόμενος κύριος σχεδόν ολόκληρης της Δ. Μεσσηνίας.

Για την αντιμετώπιση της κατάστασης η Κυβέρνηση ανέθεσε την ηγεσία της εκστρατείας κατά του Ιμπραήμ στον επί των Εσωτερικών Υπουργό της **Γρηγόριο Δικαίο - Παπαφλέσσα (1789-1825)**, ο οποίος ξεκίνησε από τ' Ανάπλι στις 18 Απριλίου και, μέσω Τρίπολης, Λεονταρίου και Φρουτζάλας, αφίχθη εις Δράθηνα όπου είχαν συγκεντρωθεί περίπου

1.300 πολεμιστές με τους Οπλαρχηγούς τους. Μεταξύ αυτών και 50 Μακεδόνες υπό τον **Γιαννάκη Παπά**, γιο του Μακεδονομάχου Εμμανουήλ Παπά. Ο Γιαννάκης σκοτώθηκε λίγες ημέρες αργότερα μαχόμενος στο Μανιάκι.

Από την Δράηνα, στις 16 Μαΐου, ο Παπαφλέσσας προώθησε προς άμυνα το ορδί του επί της γραμμής των πέτρινων υψωμάτων Μαγκλάβα, Μυγδαλίτσα και Κουφίερο (που σήμερα ονομάζονται «Ταμπούρια του Παπαφλέσσα») πέριξ του χωριού **Μανιάκι**, απέχοντος 33 χλμ από την Πύλο, παραβλέποντας, όμως, επιστολή του αδελφού του Νικήτα Φλέσσα «όπως αποσυρθεί στα ορεινά της Καλαμάτας, ώστε να έχει επικοινωνία και υποστήριξη από την πλευρά της Μάνης».

Η διάταξη επί της αμυντικής τοποθεσίας ήταν τρεις σειρές προχείρως και κλιμακηδόν οργανωμένων οχυρωμάτων (ταμπούρια). Το βόρειο που το κατέλαβε ο ίδιος ο Παπαφλέσσας με τον Χίου καταγόμενο **Σημαιοφόρο του Δημήτριο** και τους Αρκάδες, το κεντρικό και το νότιο που κατέλαβαν ο ανεψιός του Δ. Φλέσσας με τους Μεσσήνιους και ο Βοϊδής Πιέρρος Μαυρομιχάλης με τους Μανιάτες, αντίστοιχα.

Στο ερώτημα γιατί ο Παπαφλέσσας επέλεξε την συγκεκριμένη τοποθεσία γνωρίζοντας την «ακαταλληλότητά» της, απάντηση έδωσε ο ίδιος απευθυνόμενος προς τους έμπιστους Οπλαρχηγούς του Φλέσσα, Κεφάλα και Παπαγιώργη: **«Εγώ δεν ήλθα εδώ για να μετρήσω τον στρατό του Ιμπραήμ απ'τα ψηλώματα. Πρέπει να τον κρατήσω στο Μανιάκι γιατί έτσι θα σωθεί ο Μωριάς. Καθίστε εδώ κι'ας αποθάνωμε....αλλά, αν, ό μη γένοιτο, νικηθώμεν, θα αδυνατίσωμε την δύναμιν του εχθρού, (ο οποίος) πολλούς στρατιώτες θα χάσει και την μάχη μας θα την ονομάσουν ιστορικώς Λεωνίδειον μάχη»** (Φωτάκου, Βίος Παπαφλέσσα). (Για την Ιστορία ας σημειωθεί ότι και οι τρεις ανωτέρω σημειούμενοι Οπλαρχηγοί σκοτώθηκαν στο Μανιάκι). Συνεπώς, διττός ήταν ο σκοπός του Παπαφλέσσα με την συγκεκριμένη επιλογή: Να «χαλάσει» όσο τον δυνατόν περισσότερο στράτευμα του Ιμπραήμ προς αποδυνάμωση της ισχύος του και, με την εθελούσια θυσία του, να εξυψώσει το ηθικό και το φρόνημα των Ελλήνων, δείχνοντας ότι ο Ιμπραήμ δεν είναι αήττητος.

Στις 18 Μαΐου το στράτευμα του Ιμπραήμ ξεκίνησε από την μεριά του Νεόκαστρου και αφίχθη στο ύψος του χωριού Σκάρμιγκα (σημερινή «Μεταμόρφωση»), σε απόσταση 2 περίπου χλμ νοτιοδυτικά από το Μανιάκι. Την επόμενη ημέρα ξεχύθηκε στον κάμπο και έλαβε στενή επαφή με την τοποθεσία των Ελλήνων.

Η μάχη ξεκίνησε το ξημέρωμα της **20^{ης} Μαΐου 1825**. Ο στρατός του Ιμπραήμ, αριθμούμενος σε 6.000 άνδρες (3.000 Αιγύπτιοι, 800 ιππείς, αριθμός Αλβανών και ντόπιων Τούρκων), και ανεπτυγμένος σε τρεις φάλαγγες, («κολόνες», τις αποκαλούσαν οι Έλληνες), επιτέθηκε με σχέδιο την περίσφιξη της τοποθεσίας και την πλήρη εξόντωση των Ελλήνων. Η δεξιά φάλαγγα κινήθηκε ανατολικά δια της μικρής κοιλάδας της Σέγκλιτσας, και μετά βόρεια κατά του ταμπουριού του Παπαφλέσσα. Οι άλλες δύο αρχικά κινήθηκαν ξεχωριστά κατά μήκος του αντερείσματος «Μυγδαλίτσα» και μετά συνενώθηκαν στην τοποθεσία «Γερμά τ' αλώνι» για να προσβάλλουν τα ταμπούρια του Δ. Φλέσσα και του Βοϊδή Μαυρομιχάλη.

Πρόσκαιρα οι έφοδοι αναχαιτίσθηκαν, όμως πολλοί Έλληνες, τρομοκρατηθέντες, εγκατέλειψαν τις θέσεις τους και μόνο **300 (τι συμβολικός αριθμός !!)** απέμειναν για να συνεχίσουν τον αγώνα με τον Παπαφλέσσα. Νέες εκκλήσεις των Οπλαρχηγών προς αυτόν για αποχώρηση προς τα βουνά της Ανδρούσας τον άφησαν πεισματικά αμετάπειστο.

Στις 14.00 εκδηλώθηκε η τελική έφοδος που αναχαιτίσθηκε δύο φορές. Και ενώ ο εχθρός ετοιμάζονταν για νέο γιουρούσι, μια ακτίδα ελπίδας διεφάνη, που γρήγορα, όμως, έσβησε. Ο Δημ. Πλαπούτας, με 1.500 άνδρες, έφθασε προς ενίσχυση από τα εγγύς αγνάντια υψώματα της Ποταμιάς, αλλά, όταν διαπίστωσε ότι ήταν ανέφικτο να διασπάσει τον κλοιό των Αιγυπτίων, έριξε δύο ομοβροντίες και απεχώρησε.

Μετά την φυγή του Πλαπούτα, οι Αιγύπτιοι αναθάρρησαν και συνέχισαν δριμύτεροι τα γιουρούσια. Το ταμπούρι του Παπαφλέσσα κατακλύζεται τώρα από αμέτρητους, αφιονισμένους αραπάδες που πέφτουν σωρηδόν από τα ελληνικά γιαταγάνια, θύματα μιας εκ του συστάδην τιτάνιας σύγκρουσης. Ο ίδιος ο Παπαφλέσσας μάχεται λιοντα-

ρίσια, ώσπου ένας Αλβανός ονόματι Χούσος τον κτυπάει πισώπλατα και τον αφήνει άπνου, αγκαλιασμένο - και στον θάνατο ακόμη - με τους συμπολεμιστές του. Οι πηγές αναφέρουν ότι τον Χούσο τον σκότωσε επί τόπου ο Αρκάς Οπλαρχηγός Αναγνώστης Γκότσης, που σύντομα σκοτώθηκε και αυτός.

Μετά τον θάνατο του Παπαφλέσσα, ο **Σημαιοφόρος Δημήτριος** που δεν τον εγκατέλειψε ποτέ αγωνιζόμενος δίπλα του, με τον φόβο μήπως η **Σημαία του Παπαφλέσσα** (ένα ορθογώνιο άσπρο πανί με κυανού Σταυρό στην μέση), γίνει λάφυρο στα χέρια «των απίστων», την κατεβάζει από το ταμπούρι, την λύνει από τον ιστό της, την κόβει σε κομ-

μάτια και την κρύβει κατάσαρκα στο στήθος του, κάτω από την φέρμελη. Μετά, αφαιρεί και τον ξύλινο Σταυρό από τον ιστό, τον στερεώνει ωςάν πιστόλα στο σελάχι του, πηδάει ευέλικτος -ίδιο ζαρκάδι - από την μάντρα του ταμπουριού και, οπλισμένος με την ακαταμάχητη δύναμη των Ιερών Συμβόλων που έφερε επάνω του, ροβολάει, πολεμώντας ακατάπαυστα, προς τις απόκρημνες όχθες του παρακείμενου χείμαρρου «Κρυόρρεμα», εν γνώσει του – όπως, άλλωστε, και άλλων 150 περίπου επιζώντων Ελλήνων που έτρεχαν προς τα εκεί για να σωθούν καταδιωκόμενοι από τους ντελήδες του Ιππικού – ότι είναι ο μόνος τρόπος διαφυγής από το πεδίο της μάχης. Όμως, φευ(!), όλοι τους παραπλανήθηκαν. Διότι ο πανούργος Ιμπραήμ, προ της μάχης, είχε μεριμνήσει να δημιουργήσει με τακτικό στρατό μια «ζώνη εγκλωβισμού» στην νότια έξοδο του ρέματος που οδηγούσε σε δασώδη περιοχή του παραπλήσιου όρους Κουφίερος, όπου οι φυγάδες είχαν δυνατότητα να καλυφθούν και να αποδράσουν. Μη έχοντας άλλη επιλογή και κινδυνεύοντας να συλληφθούν αιχμάλωτοι, οι εγκλωβισμένοι, με τα έσχατα των δυνάμεων που επιστράτευε η απελπισία και το ένστικτο της επιβίωσης, έσυραν τα γιαταγάνια τους και επετέθησαν απεγνωσμένα κατά του εχθρού που τους πυροβολούσε αλύπητα. Οι περισσότεροι από αυτούς σκοτώθηκαν και ολίγοι κατόρθωσαν να διαφύγουν στον Κουφίερο και από εκεί πιθανότατα προς Ανδρούσα (του σημερινού Δήμου Μεσσηνίας). **Μεταξύ αυτών και ο Δημήτριος.**

Η πτώση του οχυρώματος του Παπαφλέσσα συντόμευσε και των δύο άλλων. Πρώτο κατελήφθη το οχύρωμα των Μεσσηνίων του Δημ.

Φλέσσα και περί την 16.00 ώρα σίγησε και των Μανιατών του Βοϊδή, που ήταν και το ισχυρότερο. Ελάχιστοι Έλληνες επέζησαν, Οι υπόλοιποι έπεσαν μαζί με τους Οπλαρχηγούς τους. «Άψυχοι ναι, ήττημένοι, όχι». Η «Λεωνίδειος» και πολύνεκρος μάχη στο Μανιάκι επάξια εντάχθηκε στις χρυσές δέλτους της Ιστορίας μας, ομού με τις Θερμοπύλες και την Αλαμάννα. Ο φλογερός Αρχιμανδρίτης δικαιώθηκε πλήρως στις προβλέψεις και την ιδεολογία του, διανοίξας την οδό της λύτρωσης της Πελοποννήσου από το «βδέλυγμα της ερημώσεως», τον Ιμπραήμ και τα βαρβαρικά ασκέρια του.

Σχετικά με τον **Σημαιοφόρο Δημήτριο**, ο Φωτάκος, στον «Βίο του Παπαφλέσσα», μετά την παραδοχή ότι η «η παλικαριά του ήταν αμίμητος», μας πληροφορεί ότι «χρόνια μετά το Μανιάκι επιβίωνε κάπου στην Αθήνα», προφανώς ως ένας έντιμος και αφανής ήρωας, λησμονημένος - και αυτός - από την Ελληνική Πολιτεία, αλλά με την ικανοποίηση και υπερηφάνεια ότι έπραξε το υπέρτατο προς την Πατρίδα καθήκον του.

Σκοπός του παρόντος άρθρου και διάπυρος επιθυμία του γράφοντος είναι να αναδείξει ως φωτεινό διδακτικό παράδειγμα το περιστατικό της διάσωσης της Σημαίας του Παπαφλέσσα από τον Δημήτριο και να τιμήσει στο πρόσωπο αυτού όλους τους Έλληνες που κατά καιρούς θυσιάστηκαν υπερασπιζόμενοι την Δόξα και την Τιμή του Έθνους, την Σημαία και τον Σταυρό.